

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἑτησιαί — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὀδὸς Σταδίου, 6.

16 Ὀκτωβρίου 1877

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΗΡΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΛΑΖΑΡΟΥ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ

λάζαρος. κουντουριώτης

ΤΟ ΟΡΩΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΗ ΟΡΩΜΕΝΟΝ

[Ἐκ τῶν τοῦ F. BASTIAT]
Συνέχεια: ἰδὲ σελ. 649.

IV. ΘΕΑΤΡΑ ΚΑΙ ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ.

Ὅφείλει τὸ Κράτος νὰ συντρέχῃ τὰς καλὰς τέχνας;

Πολλὰ εἶναι βεβαίως τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ. Ὑπὲρ τῆς συνδρομῆς δύναται νὰ ρηθῇ ὅτι αἱ τέχναι εὐρίνουσιν, ὑψόνουσιν, λεπτύνουσι, κάμνουσι ποιητικὴν τὴν ψυχὴν τοῦ ἔθνους, ἀποσπῶσιν αὐτὸ ἀπὸ τῶν ὕλικῶν ἐνασχολήσεων, τῷ ἐμπνέουσι τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ, καὶ οὕτως ἐπενεργοῦσιν αἰσίως ἐπὶ τῶν τρόπων του, τῶν ἐθίμων καὶ ἠθῶν του καὶ προσέτι ἐπὶ τῆς βιομηχανίας του. Τί θὰ ἦτον ἡ μουσικὴ ἐν Γαλλίᾳ ἄνευ τοῦ Ἰταλικοῦ Θεάτρου καὶ τοῦ Ὁδεδίου, ἡ δραματικὴ ἄνευ τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου, ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ ἄνευ τῶν συλλογῶν ἡμῶν καὶ τῶν μουσειῶν; Δύναται νὰ προχωρήσῃ τις καὶ περαιτέρω, καὶ νὰ ἐρωτήσῃ ἂν, χωρὶς τῆς συγκεντρώσεως τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ χωρὶς τῆς ἕνεκα τούτου συνδρομῆς αὐτῶν, ἤθελεν ἀναπτυχθῆ ἡ λεπτὴ ἐκείνη καλαισθησία, δ'εὐγενὲς κληρὸς τῆς γαλλικῆς ἐργασίας, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐπιβάλλονται πανταχοῦ τὰ γαλλικὰ προϊόντα. Ἀπέναντι τοιούτων ἀποτελεσμάτων δὲν θὰ ἦτον μεγίστη ἀφροσύνη νὰ πύσωμεν τὴν χάριν τῶν καλῶν τεχνῶν μετριωτάτην συνεισφορὰν, ὡς ἀποτέλεσμα ἔχουσιν τὴν ἐν μέσῃ Εὐρώπῃ ἀνάδειξιν τῆς γαλλικῆς ὑπεροχῆς καὶ δόξης;

Κατὰ τούτων καὶ πολλῶν ἄλλων, τῶν δ'ἰσχυρῶν δὲν ἀμφισβητῶ τὴν δύναμιν, λόγων δύνανται ν' ἀντιταχθῶσιν οὐχ ἥττον ἰσχυροὶ ἄλλοι. Καὶ πρῶτος ὁ τῆς δικαιοσύνης. Ἔχει ὁ νομοθέτης δικαίωμα νὰ περικόψῃ τὸν μισθὸν τοῦ ἐργάτου, ἵνα αὐξήσῃ τὸ κέρδος τοῦ τεχνίτου; Ὁ κ. Λαμαρτίνος ἔλεγεν: «Ἄν καταργήσῃτε τὴν συνδρομὴν ἐνὸς θεάτρου, ποῦ τῆς ὁδοῦ θὰ σταθῆτε; Δὲν θὰ παρασυρθῆτε λογικῶς

εἰς κατάργησιν τῶν Πανεπιστημίων, τῶν Μουσείων, τῶν Ἀκαδημιῶν, τῶν Βιβλιοθηκῶν;» Ἄλλ' ἠδύνατό τις νὰ τῷ ἀπαντήσῃ: Ἄν θέλῃς νὰ συντρέχῃς πᾶν τὸ καλὸν καὶ ὠφέλιμον, ποῦ τῆς ὁδοῦ θὰ σταθῆς; Δὲν ἤθελες παρασυρθῆ λογικῶς νὰ συντάξῃς κατάλογον ὀλόκληρον χορηγήσεων τῆς βιομηχανίας, τῆς γεωργίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς εὐποιίας, τῆς ἐκπαιδεύσεως; Εἶναι, ἄλλως τε, βέβαιον ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως συνδρομὴ ὑποθάλλει τὴν πρὸς τὴν τέχνης; Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι λελυμένον, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Βλέπομεν ὀφθαλμοφανῶς ὅτι ἐκεῖνα ἐκ τῶν θεάτρων εὐδοκιοῦσιν ὅσα συντηροῦνται ἀφ' ἑαυτῶν. Τελευταίον, θαυτέρον σκεπτόμενός τις, δύναται νὰ παρατηρήσῃ ὅτι αἱ χρεῖαι καὶ αἱ ἐπιθυμίαι γεννῶνται ἀμοιβαίως καὶ ὑψοῦνται εἰς καθαρωτέρας ἐπὶ μᾶλλον χώρας, καθ' ὅσον ὁ δημόσιος πλοῦτος ἐπιτρέπει τὴν πλήρωσιν αὐτῶν ὅτι δὲν εἶναι ἔργον τῆς κυβερνήσεως ν' ἀναμιγνύηται εἰς τὴν σχέσιν ταύτην τῶν χρεῶν καὶ τῶν πρὸς πληρωσιν αὐτῶν μέσων, διότι, ἐν δοθείσῃ καταστάσει τῶν ἐνότων πόρων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποθάλλῃ διὰ τῶν πόρων τὰς περὶ τὴν πολυτέλειαν ἀσχολουμένης τέχνας, χωρὶς νὰ προσβάλλῃ τὰς περὶ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἀσχολουμένας, ἀνατρέπουσα οὕτω τὴν φυσικὴν τοῦ πολιτισμοῦ πορείαν, δύναται νὰ παρατηρήσῃ ὅτι αἱ τεχνικαὶ αὐταὶ μετατοπίσεις τῶν χρεῶν, τῶν δ'ἰσχυρῶν, τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ πληθυσμοῦ καθιστῶσιν ἀβέβαιον καὶ ἐπικίνδυνον τὴν θέσιν τῶν λαῶν, μὴ ἔχουσαν στερεὰν βάσιν.

Ἴδου τινὲς τῶν λόγων τοὺς ὁποίους προτείνουσιν αἱ ἐναντίοι τῆς τοῦ Κράτους ἐπεμβάσεως εἰς τὰς σκέψεις τῶν πολιτῶν περὶ τοῦ πῶς δεῶν νὰ πληρῶνται αἱ χρεῖαι καὶ ἐπιθυμίαι των, καὶ νὰ κανονίζηται ἡ ἐνέργειά των. Ὁμολογῶ ὅτι εἰμὶ ἐκ τῶν φρονούντων ὅτι ἡ ἐκλογὴ, ἡ ὄθησις πρέπει νὰ ἐρχηται ἐκ τῶν κάτω καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν ἄνω, ἐκ τῶν πολιτῶν καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ νομοθέτου ἢ δὲ ἐναντίου δοξασία φέρει, κατ' ἐμὲ, εἰς τὴν μηδένισιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀξιοπρεπέως τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄλλὰ, διὰ συμπεράσματος ἐπίσης ψευδοῦς καὶ ἀδίκου, ἠξέυρετε τίνα προσάπτουσιν ἡμῖν κατηγορίαν τοῖς οἰκονομολόγοις; Μὴς κατηγοροῦσιν ὅτι ἀποκρούομεν τὸ ἀντικείμενον, ὑπὲρ

οὐ ζητεῖται ἡ συνδρομὴ, ἐν ᾧ ἀποκρούομεν τὴν συνδρομὴν ὅτι εἰμεθα ἔχθροὶ παντὸς εἶδους ἐνεργητικότητος, ἐπειδὴ θέλομεν ἀφ' ἐνὸς μὲν αὐτὴν ἐλευθέραν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ζητοῦσαν ἐν ἑαυτῇ τὴν ἰδίαν ἀμοιβήν. Καὶ λοιπὸν, ζητοῦμεν νὰ μὴ ἐπεμβαίῃ τὸ Κράτος, διὰ τῶν φόρων, εἰς τὰ τῆς θρησκείας; εἰμεθα ἄθεοι. Ζητοῦμεν νὰ μὴ ἐπεμβαίῃ τὸ Κράτος, διὰ τῶν φόρων, εἰς τὰ τῆς ἐκπαιδύσεως; εἰμεθα φωτισέσθαι. Λέγομεν ὅτι τὸ Κράτος δὲν πρέπει νὰ δίδῃ, διὰ τῶν φόρων, πλαστὴν ἀξίαν εἰς τὸ ἔδαφος, ἢ εἰς αὐτὸν ἢ ἐκείνον τὸν κλάδον τῆς βιομηχανίας; εἰμεθα ἔχθροὶ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἐργασίας. Νομίζομεν ὅτι τὸ Κράτος δὲν πρέπει νὰ συντρέχῃ τοὺς καλλιτέχναις; εἰμεθα βάρβαροι, θεωροῦντες ὡς ἀνωφελεῖς τὰς καλὰς τέχνας.

Διαμαρτύρομαι πάσῃ δυνάμει κατὰ τῶν συμπερασμάτων τούτων. Οὐ μόνον δὲν ἔχομεν τὴν παράλογον ἰδέαν τῆς ἐκμηδενίσεως τῆς θρησκείας, τῆς παιδείας, τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς ἐργασίας καὶ τῶν τεχνῶν, ὅταν ζητῶμεν νὰ ὑπερασπίσεται τὸ Κράτος τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν πάντων τῶν εἰδῶν τούτων τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργητικότητος, χωρὶς νὰ μισθοδοτῇ τὰς μὲν ἐπὶ βλάβῃ τῶν δὲ, τοῦναντίον μάλιστα, πιστευόμεν ὅτι ἅπασαι αἱ ζῶντικαὶ αὐταὶ τῆς κοινωνίας δυνάμεις ἤθελον ἀναπτυχθῆ ἁρμονικῶς ὑπὸ τὴν τῆς ἐλευθερίας ἐπιρροήν, καὶ ὅτι οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ἤθελε γίνεσθαι, ὡς σήμερον βλέπομεν, αἰτία παραχῶν, καταχρήσεων, ἀταξιδῶν καὶ τυραννίας.

Οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν νομίζουσιν ὅτι ἐνεργητικότης τις μὴ πληρωνομένη καὶ μὴ κανονιζομένη ἐκμηδενίζεται. Ἡμεῖς νομίζομεν τὸ ἐναντίον. Ἐκείνοι πιστεύουσιν εἰς τὸν νομοθέτην καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἡμεῖς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ οὐχὶ εἰς τὸν νομοθέτην.

Ἀκολουθῶν τὴν εἰς τὸν νομοθέτην πίστιν ὁ κ. Λαμαρτίνος ἔλεγεν· «Ἐν ὀνόματι τῆς ὑμετέρας πίστεως δέον νὰ καταργήσωμεν τὰς δημοσίας ἐκθέσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν τιμὴν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἡμετέρας πατρίδος.»

Ἀποκρίνομαι εἰς τὸν κ. Λαμαρτίνον· Καθ' ὑμᾶς, μὴ συντρέχειν ἐστὶ καταργεῖν, ἐπειδὴ, δρῶμενοι ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι τίποτε δὲν ὑπάρχει εἰμὴ διὰ τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους, συμπεραίνετε ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ζῆ εἰμὴ εἰς ὅ,τι ὁ φόρος δίδει ζωὴν. Ἀλλὰ στρέφω ἐναντίον ὑμῶν τὸ ὅποιον ἐξελέξασθε παραδειγμα, καὶ παρατηρῶ ὅτι ἡ μεγαλύτερα, ἡ εὐγενεστέρα τῶν ἐκθέσεων, ἡ ἐν τῷ φιλελευθερωτάτῳ στοχασμῷ συλληφθεῖσα, ἡ καθολικωτάτη καὶ, ἄνευ ὑπερβολῆς δύναμαι νὰ εἶπω, ἡ μόνη ἀξία ἀνθρώπων, εἶναι ἡ ἐν Λονδίῳ ἐτοιμαζομένη ἐκθεσις, ἐν ἣ ὅυτε κυβέρνησις τις ἀναμιγνύεται, οὔτε φόρος τις συντρέχει.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὰς καλὰς τέχνας ἐπαναλαμβάνω ὅτι πολλὰ εἶναι καὶ ἰσχυρὰ ὅσα ὑπερ

καὶ κατὰ τῆς εἰς αὐτὰς συνδρομῆς δυναταί τις νὰ εἶπῃ. Ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ ὅτι, ὡς ἐκ τῶν εἰδικῶν ἀντικειμένων τῆς παρουσίας διατριβῆς, δὲν μοὶ ἐπιβάλλεται οὔτε νὰ ἐκθέσω αὐτὰ, οὔτε μεταξὺ αὐτῶν νὰ κρίνω.

Ἄλλ' ὁ κ. Λαμαρτίνος προτείνει ἐπιχειρημάτι, ὅπερ δὲν δύναμαι νὰ διέλθω ἐν σιωπῇ, ὡς εἰσερχόμενον ἀκριβῶς εἰς τὸν κύκλον τῆς οικονομικῆς ταύτης διατριβῆς. «Προκειμένου, λέγει, περὶ θεάτρου, τὸ οικονομικὸν ζήτημα συγκεφαλαιούται ἐν τῇ μιᾷ ταύτῃ λέξει, τῇ ἐργασίᾳ. Ἡ φύσις τῆς ἐργασίας εἶναι ἀδιάφορος. Καὶ ἡ περὶ τὸ θέατρον ἐργασία εἶναι ἐπίσης γόνιμος, ἐπίσης παραγωγικὴ ὅσον οἰαςδήποτε ἄλλης φύσεως ἐργασία. Τὰ θεάτρα διατρέφουσιν ἐν Γαλλίᾳ οὐχ ἥττους τῶν ὀδοσκόπων χιλιάδων τεχνιτῶν παντὸς εἶδους, ζωγράφους, κτίστας, σκηνογράφους, κατασκευαστὰς θεατρικῶν στολῶν, ἀρχιτέκτοντας κλπ., ἀποτελοῦντας τὴν ζωὴν καὶ τὴν κίνησιν πλείστων συνοικιῶν τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσος, καὶ δικαιουμένους, διὰ τοῦτο; νὰ ἔχωσι τὰς συμπαιθείας σας.»

Τὰς συμπαιθείας σας! παράφραζε, τὰς συνδρομάς σας.

Παρακατιῶν δέ· «Αἱ διασκεδάσεις τῶν Παρισίων εἶναι ἡ ἐργασία καὶ ἡ ἀνάλωσις τῶν ἐπαρχιῶν, ἡ πολυτέλεια δὲ τοῦ πλουσίου εἶναι ὁ μισθὸς καὶ ὁ ἄρτος διακοσίων χιλιάδων ἐργατῶν παντὸς εἶδους, ζώντων ἐκ τῆς τοσοῦτο πολλαπλῆς βιομηχανίας τῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Γαλλίας θεάτρων, καὶ ποριζομένων ἐκ τῶν εὐγενῶν τούτων ἡδονῶν, αἵτινες δεξάζουσι τὴν Γαλλίαν, τὴν τροφὴν καὶ τὰ λοιπὰ χρεῖώδη τῶν οἰκογενειῶν των. Εἰς αὐτοὺς θὰ δώσητε τὰς ἐξήκοντα ταύτας χιλιάδας τῶν φράγκων. («Ἄριστα! ἄριστα! πολυάριθμα σημεῖα ἐπιδοκίμασις»).

Κάκιστα! κάκιστα! φωνάζω ἐγὼ, περιορίζων ἐννοεῖται, τὴν κατάκρισιν τοῦ ἐπιχειρήματος, εἰς τὸ οικονομικὸν αὐτοῦ μέρος.

Ναί, εἰς τοὺς τεχνίτας τοῦ θεάτρου θὰ ὑπάγωσιν, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, αἱ ἐξήκοντα χιλιάδες τῶν φράγκων. Ἴσως κλάσματα τοῦ ἀργυροῦ τούτου πλακοῦντος πέσωσι καθ' ὁδόν, ἴσως ὁ πλακοῦς λάβῃ ἄλλην διεύθυνσιν, καὶ εὐτυχεῖς θὰ ᾖναι οἱ τεχνίται, ἂν τοῖς ἀπομείνωσι τρίματά τινα ἐξ αὐτῶν. Ἄλλ' ἔστω ὅτι δολόκληρος ἡ συνδρομὴ αὕτη θὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς ζωγράφους, τοὺς σκηνογράφους, τοὺς κατασκευαστὰς τῶν στολῶν, τοὺς κομμωτὰς κλπ. εἶναι τὸ ὁρώμενον.

1. Πάντοτε ἡ ἴδια πλάνη. Καὶ ἄλλοι εἶπον· «Εἶναι ἀδιάφορος ἡ φύσις τῆς ἐργασίας· συνεπῶς δὲ ὑπεστήριξαν ἐργασίαν καὶ πάλιν ἐργασίαν, ἔστω καὶ ἄνευ ἀποτελέσματος. Τοῦναντίον ὁμοῦς λίαν ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ φύσις τῆς ἐργασίας, ἐπειδὴ δὲν ἐργάζεται τις ἵνα ἐργάζεται, ἀλλ' ἵνα ἀπολαύῃ. Ἡ ἐργασία εἶναι τὸ μέσον, ἡ δὲ ἀπόλαυσις ὁ σκοπός.»

οὐ ζητεῖται ἡ συνδρομὴ, ἐν ᾧ ἀποκρούομεν τὴν συνδρομὴν ὅτι εἰμεθα ἔχθροὶ παντὸς εἶδους ἐνεργητικότητος, ἐπειδὴ θέλομεν ἀφ' ἐνὸς μὲν αὐτὴν ἐλευθέραν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ζητοῦσαν ἐν ἐαυτῇ τὴν ἰδίαν ἀμοιβήν. Καὶ λοιπὸν, ζητοῦμεν νὰ μὴ ἐπεμβαίη τὸ Κράτος, διὰ τῶν φόρων, εἰς τὰ τῆς θρησκείας; εἰμεθα ἄθεοι. Ζητοῦμεν νὰ μὴ ἐπεμβαίη τὸ Κράτος, διὰ τῶν φόρων, εἰς τὰ τῆς ἐκπαιδύσεως; εἰμεθα φωτισέσθαι. Λέγομεν ὅτι τὸ Κράτος δὲν πρέπει νὰ δίδῃ, διὰ τῶν φόρων, πλαστὴν ἀξίαν εἰς τὸ ἔδαφος, ἢ εἰς αὐτὸν ἢ ἐκείνον τὸν κλάδον τῆς βιομηχανίας; εἰμεθα ἔχθροὶ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἐργασίας. Νομίζομεν ὅτι τὸ Κράτος δὲν πρέπει νὰ συντρέχῃ τοὺς καλλιτέχναις; εἰμεθα βάρβαροι, θεωροῦντες ὡς ἀνωφελεῖς τὰς καλὰς τέχνας.

Διαμαρτύρομαι πάσῃ δυνάμει κατὰ τῶν συμπερασμάτων τούτων. Οὐ μόνον δὲν ἔχομεν τὴν παράλογον ἰδέαν τῆς ἐκμηδενίσεως τῆς θρησκείας, τῆς παιδείας, τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς ἐργασίας καὶ τῶν τεχνῶν, ὅταν ζητῶμεν νὰ ὑπερασπίσεται τὸ Κράτος τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν πάντων τῶν εἰδῶν τούτων τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργητικότητος, χωρὶς νὰ μισθοδοτῇ τὰς μὲν ἐπὶ βλάβῃ τῶν δὲ, τοῦναντίον μάλιστα, πιστευόμεν ὅτι ἅπασαι αἱ ζῶντικαὶ αὐταὶ τῆς κοινωνίας δυνάμεις ἤθελον ἀναπτυχθῆ ἁρμονικῶς ὑπὸ τὴν τῆς ἐλευθερίας ἐπιρροήν, καὶ ὅτι οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ἤθελε γίνεσθαι, ὡς σήμερον βλέπομεν, αἰτία παραχῶν, καταχρήσεων, ἀταξιδῶν καὶ τυραννίας.

Οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν νομίζουσιν ὅτι ἐνεργητικότης τις μὴ πληρωνομένη καὶ μὴ κανονιζομένη ἐκμηδενίζεται. Ἡμεῖς νομίζομεν τὸ ἐναντίον. Ἐκείνοι πιστεύουσιν εἰς τὸν νομοθέτην καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἡμεῖς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ οὐχὶ εἰς τὸν νομοθέτην.

Ἀκολουθῶν τὴν εἰς τὸν νομοθέτην πίστιν ὁ κ. Λαμαρτίνος ἔλεγεν· «Ἐν ὀνόματι τῆς ὑμετέρας πίστεως δέον νὰ καταργήσωμεν τὰς δημοσίας ἐκθέσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν τιμὴν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἡμετέρας πατρίδος.»

Ἀποκρίνομαι εἰς τὸν κ. Λαμαρτίνον· Καθ' ὑμᾶς, μὴ συντρέχειν ἐστὶ καταργεῖν, ἐπειδὴ, δρῶμενοι ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι τίποτε δὲν ὑπάρχει εἰμὴ διὰ τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους, συμπεραίνετε ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ζῆ εἰμὴ εἰς ὅ,τι ὁ φόρος δίδει ζωὴν. Ἀλλὰ στρέφω ἐναντίον ὑμῶν τὸ ὅποιον ἐξελέξασθε παραδειγμα, καὶ παρατηρῶ ὅτι ἡ μεγαλύτερα, ἡ εὐγενεστέρα τῶν ἐκθέσεων, ἡ ἐν τῷ φιλελευθερωτάτῳ στοχασμῷ συλληφθεῖσα, ἡ καθολικωτάτη καὶ, ἄνευ ὑπερβολῆς δύναμαι νὰ εἶπω, ἡ μόνη ἀξία ἀνθρώπων, εἶναι ἡ ἐν Λονδίῳ ἐτοιμαζομένη ἐκθεσις, ἐν ἣ οὔτε κυβέρνησις τις ἀναμιγνύεται, οὔτε φόρος τις συντρέχει.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὰς καλὰς τέχνας ἐπαναλαμβάνω ὅτι πολλὰ εἶναι καὶ ἰσχυρὰ ὅσα ὑπερ

καὶ κατὰ τῆς εἰς αὐτὰς συνδρομῆς δύναταί τις νὰ εἶπῃ. Ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ ὅτι, ὡς ἐκ τῶν εἰδικῶν ἀντικειμένων τῆς παρουσίας διατριβῆς, δὲν μοὶ ἐπιβάλλεται οὔτε νὰ ἐκθέσω αὐτὰ, οὔτε μεταξὺ αὐτῶ νὰ κρίνω.

Ἄλλ' ὁ κ. Λαμαρτίνος προτείνει ἐπιχειρημάτι, ὅπερ δὲν δύναμαι νὰ διέλθω ἐν σιωπῇ, ὡς εἰσερχόμενον ἀκριβῶς εἰς τὸν κύκλον τῆς οικονομικῆς ταύτης διατριβῆς. «Προκειμένου, λέγει, περὶ θεάτρου, τὸ οικονομικὸν ζήτημα συγκεφαλαιούται ἐν τῇ μιᾷ ταύτῃ λέξει, τῇ ἐργασίᾳ. Ἡ φύσις τῆς ἐργασίας εἶναι ἀδιάφορος. Καὶ ἡ περὶ τὸ θέατρον ἐργασία εἶναι ἐπίσης γόνιμος, ἐπίσης παραγωγικὴ ὅσον οἰαςδήποτε ἄλλης φύσεως ἐργασία. Τὰ θεάτρα διατρέφουσιν ἐν Γαλλίᾳ οὐχ ἥττους τῶν ὀδοσκόπων χιλιάδων τεχνιτῶν παντὸς εἶδους, ζωγράφους, κτίστας, σκηνογράφους, κατασκευαστὰς θεατρικῶν στολῶν, ἀρχιτέκτοντας κλπ., ἀποτελοῦντας τὴν ζωὴν καὶ τὴν κίνησιν πλείστων συνοικιῶν τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσος, καὶ δικαιουμένους, διὰ τοῦτο; νὰ ἔχωσι τὰς συμπαιθείας σας.»

Τὰς συμπαιθείας σας! παράφραζε, τὰς συνδρομάς σας.

Παρακατιῶν δέ· «Αἱ διασκευασαὶ τῶν Παρισίων εἶναι ἡ ἐργασία καὶ ἡ ἀνάλωσις τῶν ἐπαρχιῶν, ἡ πολυτέλεια δὲ τοῦ πλουσίου εἶναι ὁ μισθὸς καὶ ὁ ἄρτος διακοσίων χιλιάδων ἐργατῶν παντὸς εἶδους, ζώντων ἐκ τῆς τοσοῦτο ποσότητος βιομηχανίας τῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Γαλλίας θεάτρων, καὶ ποριζομένων ἐκ τῶν εὐγενῶν τούτων ἡδονῶν, αἵτινες δεξάζονται τὴν Γαλλίαν, τὴν τροφὴν καὶ τὰ λοιπὰ χρεῖώδη τῶν οἰκογενειῶν των. Εἰς αὐτοὺς θὰ δώσητε τὰς ἐξήκοντα ταύτας χιλιάδας τῶν φράγκων. («Ἄριστα! ἄριστα! πολυάριθμα σημεῖα ἐπιδοκίμασις»).

Κάκιστα! κάκιστα! φωνάζω ἐγὼ, περιορίζων ἐννοεῖται, τὴν κατάκρισιν τοῦ ἐπιχειρήματος, εἰς τὸ οικονομικὸν αὐτοῦ μέρος.

Ναί, εἰς τοὺς τεχνίτας τοῦ θεάτρου θὰ ὑπάγωσιν, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, αἱ ἐξήκοντα χιλιάδες τῶν φράγκων. Ἴσως κλάσματα τοῦ ἀργυροῦ τούτου πλακοῦντος πέσωσι καθ' ὁδόν, ἴσως ὁ πλακοῦς λάβῃ ἄλλην διεύθυνσιν, καὶ εὐτυχεῖς θὰ ᾖναι οἱ τεχνίται, ἂν τοῖς ἀπομείνωσι τρίματά τινα ἐξ αὐτῶν. Ἄλλ' ἔστω ὅτι δολόκληρος ἡ συνδρομὴ αὕτη θὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς ζωγράφους, τοὺς σκηνογράφους, τοὺς κατασκευαστὰς τῶν στολῶν, τοὺς κομμωτὰς κλπ. εἶναι τὸ ὁρώμενον.

1. Πάντοτε ἡ ἴδια πλάνη. Καὶ ἄλλοι εἶπον· «Εἶναι ἀδιάφορος ἡ φύσις τῆς ἐργασίας· συνεπῶς δὲ ὑπεστήριξαν ἐργασίαν καὶ πάλιν ἐργασίαν, ἔστω καὶ ἄνευ ἀποτελέσματος. Τοῦναντίον ὁμοῦς λίαν ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ φύσις τῆς ἐργασίας, ἐπειδὴ δὲν ἐργάζεται τις ἵνα ἐργάζεται, ἀλλ' ἵνα ἀπολαύῃ. Ἡ ἐργασία εἶναι τὸ μέσον, ἡ δὲ ἀπόλαυσις ὁ σκοπός.»

Ἄλλ' ἡ συνδρομὴ αὕτη πόθεν προέρχεται; Ἰδοὺ τὸ ἀντίστροφον μέρος τοῦ ζητήματος, ὅ-
 περ δέον νὰ ἐξετασθῆ ὡς καὶ τὸ ὀρθόν. Τίς εἶ-
 ναι ἡ πηγὴ τῶν ἐξήκοντα χιλιάδων φράγκων;
 Ἰοῦ ἤθελαν ὑπάγει, ἀν ἡ νομοθετικὴ ψῆφος
 δὲν τὰ διεύθυνε πρῶτον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν
 Οἰκονομικῶν καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν
 Ἐσωτερικῶν; εἶναι τὸ μὴ ὀράμενον.

Βεβαίως ὁ νομοθέτης δὲν ἐθαυματουργήσεν
 ὅσατε ἐν τῇ κάλπῃ τῆς ψηφοφορίας; νὰ φυτρώσῃ
 τὸ ποσὸν αὐτὸ βεβαίως αἱ ἐξήκοντα χιλιάδες
 αὐταὶ δὲν εἶναι προσθήκη εἰς τὸν ἐθνικὸν πλοῦ-
 τον, δρατὴ καὶ ἀπτή γενομένη, δυνάμει τῆς
 κλίφου, ἐν ᾧ πρὸ αὐτῆς ἦτον ἀναφῆς καὶ ἀόρα-
 τος. Τὸ μόνον ὅπερ ἡ πλειονοψηφία ἔκαμεν εἶ-
 ναι ὅτι ἀπεφάσισε νὰ ληφθῶσι τὰ φράγκα αὐτὰ
 ἀπὸ τῶν μὲν καὶ νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς δε, καὶ
 νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μάλ-
 λον ἢ ἐκεῖνον.

Τούτου τεθέντος, εἶναι πρόδηλον ὅτι φορολο-
 γηθεὶς ὁ φορολογούμενος ἐν φράγκον, δὲν ἔχει
 πλέον τὸ φράγκον αὐτὸ εἰς τὴν διάθεσίν του.
 εἶναι πρόδηλον ὅτι θέλει στερηθῆ ἀπολαύσεως
 ἐνὸς φράγκου, καὶ ὅτι ὁ ἐργάτης, ὅποιοςδήποτε
 καὶ ἀν ἦ, ὅστις ἤθελε προμηθεύσει εἰς αὐτὸν
 τὴν ἀπόλαυσιν ταύτην, θέλει στερηθῆ τοῦ μι-
 θοῦ, ἥτοι τοῦ φράγκου.

Μὴ πλανώμεθα λοιπὸν ὡς παιδιὰ, πιστεύον-
 τες ὅτι ἡ ψηφοφορία αὕτη προσθέτει εἰς τὴν ἐ-
 θνικὴν εὐεξίαν καὶ ἐργασίαν. Μεταθέτει μόνον
 τὰς ἀπολαύσεις, μεταθέτει τοὺς μισθοὺς καὶ οὐ-
 δὲν πλέον.

Θὰ εἶπη τις ὅτι ἀντὶ εἰδους ἀπολαύσεως, ἀν-
 τὶ εἰδους ἐργασίας ἀντικαθιστᾶ ἀπόλαυσιν καὶ
 ἐργασίαν μᾶλλον ἐπέιγουσαν, μᾶλλον ἠθικὴν,
 μᾶλλον λογικὴν; Καὶ εἰς αὐτὸ ἀπαντῶ. Ἀφαι-
 ροῦντες ἀπὸ τῶν φορολογουμένων τὰς ἐξήκοντα
 χιλιάδας φράγκων, ἐλαττώνετε τοὺς μισθοὺς
 τῶν ἐργατῶν, τῶν κτιστῶν, τῶν τεκτόνων, τῶν
 σιδηρουργῶν, καὶ αὐξάνετε ἀναλόγως τοὺς μι-
 θοὺς τῶν ἀοιδῶν, τῶν κομμωτῶν, τῶν σκηνο-
 γράφων, τῶν κατασκευαστῶν στολῶν. Ποία ἡ
 ἀπόδειξις ὅτι τῶν τελευταίων ἢ κλάσις εἶναι
 μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα τῆς τῶν πρῶτων; Ὁ κ.
 Λαμαρτίνος οὐδὲ τὸ ὑπαινίττεται. Λέγει μόνον
 ὅτι τῶν θεάτρων ἡ ἐργασία εἶναι γόνιμος, πα-
 ραγωγικὴ ὡς πᾶσα ἄλλη ἐργασία. Ἐγὼ λέγω
 ὅτι ἡ ἐργασία ἐκείνη δὲν εἶναι τοσοῦτο γόνι-
 μος, καὶ ἀπόδειξις ὅτι ἡ τῶν ἐργατῶν, κτιστῶν
 καὶ λοιπῶν ἐκείνων ἐργασία πληροῦει τὴν τῶν
 ἀοιδῶν, κομμωτῶν καὶ σκηνογράφων.

Ἄλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τῆς ἐκτιμῆσεως
 τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας καὶ χρησιμότητος ταύτης
 ἢ ἐκείνης τῆς ἐργασίας. Ἐνταῦθα προτίθεμαι ν'
 ἀποδείξω ὅτι ὁ κ. Λαμαρτίνος καὶ οἱ ἐπὶ τοῖς
 ἐπιχειρήμασιν αὐτοῦ ἐπευφημήσαντες, ἰδόντες
 διὰ τῶν ἀριστερῶν ὀφθαλμῶν τὰ κέρδη τῶν ἀν-

θρώπων τῶν θεάτρων, ἔπρεπε νὰ ἴδωσι διὰ τοῦ
 δεξιοῦ καὶ τὰ ἀπολεσθέντα ἡμερομίσθια, ἅτινα
 ἤθελον πληρώσει οἱ φορολογούμενοι πρὸς ἰδίαν
 ἀπολαύσεις. Οὕτω πράττοντες ἤθελον ἀποφύγει
 τὸ γελοῖον τοῦ νὰ ἐκλάβωσι τὴν μετάθεσιν τοῦ
 κέρδους ἀντὶ τοῦ κέρδους αὐτοῦ. Ἄν ἦσαν συνε-
 πεις εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἔπρεπε νὰ ζητῶσιν ἐπ'
 ἄπειρον συνδρομὰς ἔπειδὴ ὅ,τι ἀληθεύει περὶ
 ἐνὸς φράγκου καὶ περὶ ἐξήκοντα χιλιάδων ἀλη-
 θεύει, ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει, καὶ περὶ δισεκα-
 τομμυρίων.

Προκειμένου περὶ φόρων, ἀποδεικνύετε τὴν
 χρησιμότητα αὐτῶν διὰ λόγων οὐσιωδῶν καὶ
 μὴ διὰ τῆς ἀτυχοῦς ἀποφάνσεως· «Αἱ δημόσiai
 δαπάναι εἶναι πόρος ζωῆς τῆς ἐργατικῆς τά-
 ξεως.» Ἡ ἀπόφανσις αὕτη ἔχει τὸ ἐλάττωμα
 νὰ καλύπτῃ πρᾶγμα οὐσιωδες, τὸ ὅτι δηλαδὴ
 αἱ δημόσiai δαπάναι γίνονται, διότι ἕνεκα τῶν
 φόρων δὲν γίνονται ἰδιωτικῶς, ὅτι χρησιμεύου-
 σιν ὡς πόρος ζωῆς εἰς τὸν μὲν ἐργάτην ἀντὶ τοῦ
 δε, ἀλλὰ δὲν προσθέτουσι τίποτε εἰς τὸ μερί-
 διον τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἐν συνόλῳ λαμβά-
 νομένης. Ὁ συλλογισμὸς οὗτος εἶναι τοῦ συρμοῦ,
 ἀλλ' ἀρκετὰ παράλογος ὥστε νὰ μὴ δικαιωθῆ ἡ
 λογικὴ ἐναντίον του.¹

¹Ἐπιταὶ συνέχεται.

I. B.

ΔΗΜΩΔΗ ΒΙΒΛΙΑ²

Γαδάρου, Λύκου καὶ Ἀλουποῦς διήγησις χαρίτης.

«Σώζεται εἰς τὸ γένος μας μία φυλλάδα ἡ χά-
 ριν εὐσχημοσύνης δὲν ἀναφέρω τὸ ὄνομα τῆς»,
 ἔλεγέ ποτε ἐν τινι ἀγορεύσει του ὁ αἰοίδιμος Τερ-
 πσίτης, ὑπαινισσόμενος τὸ δημῶδες ἀνάγνωσμα
 περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος. Διότι παραδόξως αἱ τύ-
 χαι τοῦ στιγουργήματος τούτου, ὅπερ *Φυλλά-
 दा τοῦ Γαδάρου* κοινῶς καλεῖται, ὁμοιάζει καθ'
 ὅλα ταῖς τοῦ ζώου, ὅπερ ἐν αὐτῷ πρωταγωνι-
 στεῖ. Ὁ ὄνος πρὸς ὃν ὁ Ὅμηρος οὐδαμῶς ἀπα-
 ξισοῖ νὰ παραβάλλῃ ἕνα τῶν πρωτίστων ἡρώων
 τῆς Ἰλιάδος, τὸν Αἴαντα, κατέστη βραδυτέ-
 ρον ἀντικείμενον σκωμμάτων καὶ σαρκασμῶν,
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν
 τοῦ εὐήθους, τὸ δὲ ὁμοίωμα του ἐχρησίμευεν εἰς
 γελοιογραφίας βαναύσους προσώπων, ἀπὸ τῶν
 Ῥωμαίων, οἵτινες πρὸς γλεύην τῶν Χριστιανῶν
 ἀπεικονίζον ὄνον ἐσταυρωμένον, μέχρι τῶν τε-
 χνιτῶν τοῦ μεσαιῶνος, οἵτινες καὶ ἐν ἐκκλη-
 σίαις ἔτι ἔθετον εἰκόνας αὐτοῦ. Οὕτω καὶ
 τὸ ποίημα, ὅπερ τοσαύτας ἔθελε γενεάς,
 ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους παρ' ἀπάντων σχεδὸν
 τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης θεωρούμενον ὡς ἐν τῶν
 ἀριστουργημάτων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τὸ
 ἐπισκιάσθη καὶ τοῦ Ὀμήρου τὰ ἔπη, νῦν πτω-

1. Ὁ Bastiat εἶπεν ἄλλοθι καὶ ἐπανειλημμένως· «Τὸ Κρά-
 τος δὲν δύναται νὰ διαβρῆθῃ τοὺς πολίτας, διότι οἱ πολί-
 ται διατρέφονται τὸ Κράτος.»

2. Ἰδὲ τόμ. Δ', σ. 433—Συντίπας.